

Придевски атрибути уз именице „човек“, „жена“, „мушкарац“ и „муж“

УДК 811.163.41'322.2

САЖЕТАК: Ово истраживање има за циљ да анализом придевских речи које се јављају у функцији придевског атрибута уз именице ЧОВЕК, ЖЕНА, МУШКАРАЦ и МУЖ дође до систематичног приказа начина представљања мушкараца и жена у српском језику. Анализа је извршена над подацима добијеним напредном претрагом Корпуса савременог српског језика (СрпКор2013) и обухвата све придевске речи које су се са одговарајућом учесталošћу јавиле уз бар једну од четири именице. Одабир придевских речи са атрибутом функцијом извршен је прегледом конкорданци, а одабране придевске речи подвргнуте су даљој анализи и класификацији.

КЉУЧНЕ РЕЧИ: придевски атрибути, придевске речи, корпусна анализа, листе учесталости, СрпКор2013, родне разлике.

РАД ПРИМЉЕН: 3. новембра 2017.

РАД ПРИХВАЋЕН: 14. децембра 2017.

Марија Пантић

p.mmmmmm@gmail.com

Универзитет у Београду

Филолошки факултет

1. Увод

Овај рад бави се сличностима и разликама у представљању мушких и женских лица у Корпусу савременог српског језика кроз анализу дистрибуције придевских речи у функцији придевског атрибута уз именице ЧОВЕК, ЖЕНА, МУШКАРАЦ и МУЖ.

Визуелна култура има значајну улогу у успостављању и одржавању сексистичких стереотипа. Претрага слика на Google-у за упите „мушкарац“ и „жена“ даје резултате који одговарају модификованом, а не општем значењу именица из упита. Модификација је експлицитна у насловима извора приказаних фотографија, у којима се именица

МУШКАРАЦ јавља у синтагмама *неодговоран* МУШКАРАЦ, *прави* МУШКАРАЦ, *савршен* МУШКАРАЦ, *идеалан* МУШКАРАЦ, *зрео* МУШКАРАЦ и *одговоран* МУШКАРАЦ, док се именица ЖЕНА јавља у синтагмама *супер* ЖЕНА, *неодољива* ЖЕНА, *идеална* ЖЕНА, *савршена* ЖЕНА и *најлепша* ЖЕНА. Све ове синтагме пример су модификације значења именице придевом у функцији придевског атрибута. Најочигледнија је, међутим, имплицитна модификација према старосном критеријуму: фотографије које илуструју наведене синтагме углавном су фотографије мушкараца и жена старости између двадесет и четрдесет година. Старосни критеријуми не морају бити експлицитни ни у пратећем тексту, али саме фотографије илуструју наведене синтагме у складу са подразумеваним, очекиваним или пожељним стањем њима означених лица (Baker, 2014, 75).

Овај рад не бави се имплицитном модификацијом, па самим тим ни доминантним очекивањима, питањем пожељности или подразумеваним вредностима. Ипак, претпоставка је аутора да модификација која је предмет овог рада, тј. модификација именица придевским атрибутима, умногоме доприноси поимању значења самих именица (Hoey, 2004). Сходно томе, циљ овог рада је представљање образаца овакве модификације одабраних именица. Нада је аутора да ће колеге које се баве односом рода и језика у другим дисциплинама бити инспирисане да изнесу различите погледе на социолошке, културолошке, лингвистичке и психолошке разлоге у основи овде представљених података.

Придевски атрибути су придевске јединице, односно придевске речи (придеви, придевске заменице и редни бројеви) и придевске синтагме, чији се садржај приписује именичком појму означеном главном речи именичке синтагме, при чему се то приписивање формално обележава конгуненцијом у роду, броју и падежу. Разлике у функцији и значењу придевских атрибута одражавају се и у њиховој тешкој или мање тесној вези са именичким појмом, односно у њиховом распореду — ближе именици или даље од ње (а ближе почетку синтагме) (Станојчић и Поповић, 2000). Ово истраживање обухвата придевске речи¹ које се самостално или у склопу придевских синтагми јављају у функцији придевског атрибута непосредно испред именица ЖЕНА, МУШКАРАЦ, МУЖ и ЧОВЕК, дакле оне придевске речи које

¹ То јест, придевске речи обухваћене регуларним изразом [pos="A"], а то су придеви, редни бројеви и глаголски придеви. Придевске заменице захтевају другачију претрагу и другачији приступ класификацији резултата, па су оне изостављене из овог истраживања.

остварују најтешњу везу са посматраним именицама. У српском језику придевски атрибути се обично јављају испред именице, тако да придевске речи које се у овој функцији јављају иза именице овом приликом нису анализирани.

Именице ЧОВЕК, ЖЕНА и МУШКАРАЦ одабране су за анализу као именице које се првенствено или у значајној мери користе са значењем одраслих особа женског или мушког пола. У *Речнику српскохрватског књижевног језика* Матице српске ово значење јавља се под 2. за именицу ЧОВЕК и под 1.б. за именицу ЖЕНА, док се старосни критеријум не јавља у дефиницији значења именице МУШКАРАЦ, као ни под 1.а. за именицу ЖЕНА. Значење именице ЖЕНА дефинише се и као „брачни друг женског пола, супруга“ под 2.а., односно „она која је удата или она која је била удата“ под 2.б., а значење именице ЧОВЕК дефинише се као „муж, супруг“ под 5. Значење именице МУЖ дефинисано је као „мушки брачни друг, супруг“ под 1.а. и као „одрастао мушкарац, човек“ под 1.б. Именица МУЖ у значењу 1.а. има употребу паралелну употреби именице ЖЕНА у значењу 2.а. и 2.б., па се њеним укључивањем у скуп обрађених именица омогућава делимична али равномерна обрада именица које означавају супружнике мушког и женског пола. Различита значења сваке од ових именица нису обрађена као засебна, што се мора имати у виду при тумачењу резултата. Међу именицама ЧОВЕК, МУШКАРАЦ и МУЖ постоји одређени степен синонимије, а већини њихових значења антонимна су различита значења именице ЖЕНА. Најзначајнији изузетак је генеричко значење именице ЧОВЕК, којим се донекле може објаснити разлика у укупном броју резултата добијених претрагом корпуса за именице ЧОВЕК, МУШКАРАЦ и МУЖ са једне стране (87.522 резултата) и именицу ЖЕНА (56.402 резултата) са друге.

2. Нека сродна истраживања

Исцрпан преглед истраживања која су својим идејама и резултатима допринела обради теме овог рада овде није могућ, али треба поменути неколико најзначајних.

Кармен Роса Калдас-Култард и Розамунд Мун имале су пресудан утицај на утврђивање корпусног приступа родним неједнакостима у језику. Њихово пионирско истраживање, представљено 1999. године на симпозијуму посвећеном критичкој анализи дискурса на Универзитету у Бирмингему, показало је да се претрагом корпуса могу добити чврсти докази дискриминације, сексуализације

и конструисања рода у медијима. Оне су најпре анализирале придевске атрибуте уз именице MAN, WOMAN и GIRL у британској штампи (Caldas-Coulthard and Moon, 2010), а проширена верзија поменутог излагања, објављена 2010. године, укључује и именицу BOY.

На основу целог корпуса Банка енглеског језика (енг. Bank of English), Розамунд Мун спроводи истраживање родних и старосних стереотипа и предрасуда анализом придевске модификације именичких синтагми чији су центар именице MAN/MEN и WOMAN/WOMEN, а зависни чланови придевски атрибути са јасним значењем животне доби, попут придева *young* и *old*. Резултати ове анализе показују да се у опису младих мушкараца и жена користе углавном придеви са позитивним конотацијама, док придеви којима се описују старији мушкарци и жене имају углавном негативне конотације (Moon, 2014).

Цветана Крстев и сарадници примењују методе корпусне и рачунарске лингвистике и методе екстракције информација у два истраживања заступљености и начина представљања жена у српској штампи (Gucul-Milojević et al., 2010; Крстев и др., 2015). У средишту пажње ових истраживања је идентификација и класификација личних имена, а добијени резултати показују да су у српској штампи жене знатно мање заступљене од мушкараца и да истакнуте жене добијају знатно мање простора од истакнутих мушкараца.

Мајкл Пирс користи Sketch Engine² за истраживање објекатске и субјекатске функције именица MAN и WOMAN као и њихових придевских атрибута у Британском националном корпусу.³ Он се ослања првенствено на скице разлика (енг. Sketch differences), односно аутоматски генерисан преглед сличности и разлика у граматичком и колокацијском понашању две одабране речи, а на основу њих закључује да у анализираном корпусу стереотипични прикази мушкараца истичу особине попут склоности надметању, авантуризма, самосталности, рационалности, агресивности, физичке снаге и мишићавости, док стереотипични прикази жена истичу кооперативност, нежност, несамосталност, емотивност, саосећајност и физичку слабост. Пирс примећује да одређени обрасци имају неуједначену дистрибуцију у корпусу и као пример наводи придеве са значењем неуротицизма уз именицу WOMAN, од којих се 61,45% јавља

² Комерцијални софтвер за корпусну анализу у власништву компаније Lexical Computing, коју је 2003. основао Адам Килгариф (Kilgarriff et al., 2004).

³ Доступно на Вебу. (Приступљено 6. децембра 2016.).

у прозној књижевности иако прозна књижевност чини само 16% од укупног броја речи Британског националног корпуса (Pearce, 2008).

Пол Бејкер истражује различите манифестације сексизма у Корпусу историјског америчког енглеског (енг. Corpus of Historical American English, скр. СОНА)⁴ и, између осталог открива, да је у овом корпусу учесталост речи којима се упућује на мушкарце већа од оних којима се упућује на жене, да се речи са значењем мушког лица јављају на првом месту у напоредним синтагмама које упућују на мушка и женска лица, као и да називи занимања са суфиксом -MAN имају већу учесталост од оних са суфиксом -WOMAN. Он истиче да се именица MAN и даље користи у генеричком значењу, упркос бројним критикама такве њене употребе (Baker, 2014, 73–104).

Резултати примене корпусних метода у истраживању сложеног и историјски променљивог односа рода и језика често су фасцинантни, и понекад шокантни, а привлаче пажњу и шире јавности, посебно када су предмет анализе масовни медији, у којима разлике у заступљености и представљању мушкараца и жена могу бити веома оштре. Сексистички обрасци који су карактеристични за различите сфере интересовања могу се открити анализом специјализованих корпуса, попут спортских вести⁵ и филмских сценарија.⁶

3. СрпКор2013

3.1 Састав и структура

СрпКор2013 је електронски, синхрони корпус савременог српског језика који садржи 122 милиона речи. Балансираност корпуса се може очекивати у будућности, с обзиром на његов динамички карактер

⁴ Корпус историјског америчког енглеског садржи 400 милиона речи из 100.000 текстова објављених у периоду од 1810. до 2009. године. Сви текстови категоризовани су према деценијама и годинама што омогућава преглед еволуције значења и учесталости речи. [Доступно на Вебу](#). (Приступљено 10. децембра 2016.).

⁵ University of Cambridge Research. 2016. "Aesthetics over athletics when it comes to women in sport". University of Cambridge News, 12. август 2016. [Доступно на Вебу](#). (Приступљено 29. децембра 2016.).

⁶ Anderson, Hannah, и Daniels, Matt. 2016. "Film dialogue from 2,000 screenplays, broken down by gender and age". The Pudding, април 2016. [Доступно на Вебу](#). (Приступљено 23. новембра 2016.).

и стално ажурирање. У корпус је укључено 4.890 од 5.058 за њега припремљених текстова, који су разврстани према језику на којем је текст настао на текстове који су написани на српском језику (4.545 текстова) и текстове превода на српски (513 текстова), као и према функционалним стилевима на књижевноуметничке (348 текстова), научне и научно-популарне (188 текстова), новинске (3.245 текстова), административне (923 текста) и остале (354). Преводима на српски језик обухваћен је период од 18. века до данас, док текстови настали на српском језику обухватају период од 1910. до 2012. године. Са изузетком малог броја транскрипата усмених интервјуа, СрпКор чине писани текстови, а при њиховом прикупљању предност су имали већ постојећи електронски текстови разних формата, док је релативно мали број неелектронских текстова дигитализован. Корпусним текстовима придружене су библиографске информације, а токени корпусних текстова анотирани су морфолошким информацијама о врсти речи и леми, тако да се корпус може претраживати и као колекција текста и по информацијама присутним у библиографској и морфосинтаксичкој анотацији (Utvić, 2014, 257–259).

3.2 Алфабет

Унификација кодирања слова српских алфавета постигнута је применом модификоване верзије кодова које је користио систем АУРОРА Душка Витаса (Vitas, 1982). У табели 1 приказано је како ова кодна схема пресликава дијакритичке карактере и диграфе који се користе у српској латиници (Utvić, 2014, 279–281).⁷

3.3 Претрага

Приликом индексирања, текст корпуса се не посматра као низ карактера, већ као низ позиција токена у корпусу, односно корпусних позиција. На овај начин омогућава се директан приступ сваком токenu електронског корпуса, чиме се постиже ефикасније претраживање (Utvić, 2014, 152). Сваки токен корпуса, односно свака корпусна позиција, има позиционе атрибуте **word** (конкретна реализација токена у тексту), **lemma** (лема придружена токenu аутоматском анотацијом програмом TreeTagger) и **pos** (врста

⁷ Доступно на Вебу. (Приступљено 22. марта 2017.).

Дијакритички карактери				Диграфи			
Велико слово	АУРОРА код	Мало слово	АУРОРА код	Велико слово	АУРОРА код	Мало слово	АУРОРА код
Č	CY, Cy	č	cy	NJ, Nj	NX, Nx	nj	nx
Ć	CX, Cx	ć	cx	LJ, Lj	LX, Lx	lj	lx
Đ	DX, Dx	đ	dx	DŽ, Dž	DY, Dy	dž	dy
Š	SX, Sx	š	sx				
Ž	ZX, Zx	ž	zx				

Табела 1. Кодирање слова српске латинице АУРОРА кодом

речи придружена токену аутоматском анотацијом програмом TreeTagger) (Utvić, 2011).⁸ Морфосинтаксичка нотација примењена у електронском морфолошком речнику српског језика⁹ у формату LADL/DELA употребљена је и у анотацији корпуса, с тим што је изабран основни скуп етикета који садржи десет ознака различитих врста речи у српском језику и шест етикета за анотацију специфичних токена који захтевају посебну обраду.¹⁰

За управљање корпусом употребљен је систем корпусних алата IMS Corpus Workbench,¹¹ чија је главна компонента алат за обраду корпусних упита CQP (енг. Corpus Query Processor). Веб-сучеље СрпКор-а омогућава једноставну и напредну претрагу, при чему напредна претрага користи већину могућности CQP упитног језика CQL (енг. CQP Query Language). Синтакса регуларних израза у основи CQL-упита подскуп је синтаксе POSIX регуларних израза (Utvić, 2014).

Једноставна претрага је претрага корпусних текстова, не и анотације, а користи само први позициони атрибут (**word**), тако да је, за разлику од напредне претраге, довољно користити само вредност позиционог атрибута без пратећих наводника, при чему се вредности

⁸ Доступно на Вебу. (Приступљено 22. марта 2017.).

⁹ За морфосинтаксички опис у морфолошком електронском речнику српског језика користе се формати DELA (fr. Dictionnaire Electronique du LADL), које је развила француска Лабораторија за аутоматску документацију и лингвистику (фр. Laboratoire d'Automatique Documentaire et Linguistique, scr. LADL) (Utvić, 2014; Krstev and Vitas, 2009).

¹⁰ Доступно на Вебу. (Приступљено 22. марта 2017.).

¹¹ Доступно на Вебу. (Приступљено 22. марта 2017.).

позиционих атрибута морају кодирати кодом АУРОРА. Напредна претрага омогућава претрагу по морфолошкој анотацији корпуса, тј. по позиционим атрибутима **pos** и **lemma**. Регуларни изрази могу се користити и у једноставној и у напредној претрази, у првом случају у оквиру вредности позиционог атрибута **word**, а у другом као регуларни изрази над токенима. Претрага корпуса даје резултате у облику конкорданци које могу бити приказане у форматима KWIC (енг. Key Word in Context) и KWIP (енг. Key Word in Paragraph), односно као кључне речи у контексту и као кључне речи у пасусу (Utvić, 2014, 308–313). У овде представљеном истраживању коришћена је напредна претрага, а резултатима се приступало у KWIC формату углавном са подразумеваним вредностима. За одређени број упита резултати су прегледани страну по страну јер је једино на тај начин било могуће разрешити вишезначност и хомонимију облика.

3.4 Ауторке у корпусу

Подаци о ауторству доступни су за 713 од 5.058 текстова припремљених за корпус, при чему књижевноуметничком функционалном стилу припада 348 текстова, научном и научно-популарном 130 текстова, новинском 67 текстова, а осталим стилевима 171 текст. Број текстова аутора женског пола је 52,5¹² међу текстовима научног и научно-популарног стила (40,4%), 23 међу текстовима новинског стила (34,3%), 30 међу текстовима књижевноуметничког стила (8,6%) и 21,33¹³ међу текстовима осталих стилова (око 12,5%).

4. Резултати

4.1 Почетни скуп

Претрага корпуса рађена је у неколико фаза. Почетни скуп именица није укључивао именицу МУЖ, тако да су и почетни тестови хипотезе о разликама у дистрибуцији придевских речи у функцији придевских атрибута уз именице које означавају одрасле особе мушког и женског пола урађени за синтагме чији су центар именице ЧОВЕК, МУШКАРАЦ и ЖЕНА. Као што је речено у уводу, претрага је ограничена на придевске речи које се јављају испред именице.

¹² 0,5 означава текст два аутора од којих је један женског пола.

¹³ 0,33 означава текст три аутора од којих је један женског пола.

За обраду је одабрано 85 придевских речи, а већина њих распоређена је у 35 антонимских парова или синонимских скупова са одговарајућим антонимима. Ове придевске речи тражене су упитима којима је задата одговарајућа лема,¹⁴ што је у случају вишезначних лема захтевало детаљан преглед конкорданци и одбацивање неодговарајућих резултата.

Анализа добијених резултата показала је да две придевске речи из одређеног синонимског или антонимског пара могу имати супротне обрасце учесталости, тако да се један из пара синонима или антонима чешће јавља уз две од ове три именице, док се други чешће јавља уз трећу. На пример, у пару *мршав-дебео*, придев *дебео* чешће се јавља уз именицу ЖЕНА, а придев *мршав* уз именице МУШКАРАЦ и ЧОВЕК; у пару *наг-го*, придев *наг* чешће се јавља уз именице МУШКАРАЦ и ЖЕНА, а придев *го* уз именицу ЧОВЕК; у пару *срећан-несрећан*, придев *срећан* чешће се јавља уз именице МУШКАРАЦ и ЧОВЕК, а придев *несрећан* уз именицу ЖЕНА.

Међутим, за ову анализу одабране су придевске речи за које се могло претпоставити да уз посматране именице имају различите обрасце и учесталости, па чак и значења, а оваква претпоставка при одабиру придевских речи представља значајно ограничење за уопштавање закључака изведених на основу добијених резултата. Објективност је било могуће постићи једино претрагом која обухвата све придевске речи на одговарајућој позицији, односно у одговарајућој функцији, и одабиром најучесталијих међу њима за даљу анализу.

4.2 Листе учесталости

У наредној фази резултати претраге корпуса за упите [pos="A"] [lemma="čovек"], [pos="A"] [lemma="zžena"], [pos="A"] [lemma="muškarac"] и [pos="A"] [lemma="muzž"] сведени су на канонске облике придевских речи и именица и уређени по учесталости применом програмског система Unix.¹⁵ Последњим упитом почетном скупу именица додата је и именица МУЖ, која је у значењу 1.а. „мушки брачни друг, супруг“ по употреби паралелна врло учесталом значењу именице ЖЕНА, тако да из резултата за упит [pos="A"]

¹⁴ Нпр. синтагме *успешан* ЧОВЕК, *успешан* МУШКАРАЦ и *успешна* ЖЕНА тражене су упитима [lemma="uspexan"] [lemma="čovek"], [lemma="uspexan"] [lemma="muškarac"] и [lemma="uspexan"] [lemma="žena"].

¹⁵ <http://unitexgramlab.org> (Приступљено 22. марта 2017.).

ИМЕНИЦА	УПИТ 1	БРОЈ РЕЗУЛТАТА
ЧОВЕК	[lemma="cyovek"]	65.345
ЖЕНА	[lemma="zxena"]	56.402
МУШКАРАЦ	[lemma="musxkarac"]	15.183
МУЖ	[lemma="muzx"]	6.994
ИМЕНИЦА	УПИТ 2	БРОЈ РЕЗУЛТАТА
ЧОВЕК	[pos="A"] [lemma=cyovek]	20.650
ЖЕНА	[pos="A"] [lemma="zxena"]	11.606
МУШКАРАЦ	[pos="A"] [lemma="musxkarac"]	2.890
МУЖ	[pos="A"] [lemma="muzx"]	1.129

Табела 2. Учесталост посматраних именица у корпусу и учесталост придевских речи испред њих

[lemma="zxena"] није било неопходно издвајати оне у којима је именица ЖЕНА употребљена са значењем 2.а. „брачни друг женског пола, супруга“. Поред тога, именица МУЖ јавља се и са значењем „одрастао мушкарац, човек“ дефинисаним под 1.б. (РМС, 1967-1976).

Општи увид у учесталост посматраних именица и придевских речи испред њих дали су резултати претраге корпуса за упите приказане у табели 2.

У складу са анотацијом корпуса, упитом 2 нису задати облици именице и придева, нити је постављен услов њиховог слагања у роду, броју и падежу, тако да су тражене именичке синтагме обухваћене добијеним резултатима али нису са њима истоветне, јер они укључују све биграме који се састоје из било које придевске речи¹⁶ и једне од четири именице, без обзира на њихов граматички однос.

Као доњи праг учесталости добијених биграма произвољно је узета учесталост од пет резултата у целом корпусу,¹⁷ без обзира на различиту учесталост самих именица из биграма. Поред учесталости датог биграма у целом корпусу, обрађена је и његова учесталост у односу на учесталост именице. У даљем тексту ова вредност наводиће се као учесталост

¹⁶ Односно, било које придевске речи генерисане регуларним изразом [pos="A"].

¹⁷ Сви резултати мањи од 5 сведени су на 0.

придевских речи / придева¹⁸ уз именицу.¹⁹ Према листама учесталости, услов од пет или више појављивања у целом корпусу задовољило је 335 биграма са именицом ЧОВЕК, 270 биграма са именицом ЖЕНА, 101 биграма са именицом МУШКАРАЦ и 22 биграма са именицом МУЖ, који су укупно дали 474 придевске речи.

4.3 Преглед конкорданци и класификација резултата

Ради даље анализе било је неопходно генерисати конкорданце да би се утврдило да биграма из листа учесталости одговарају траженим синтагмама. У ову сврху коришћени су упити којима су задате леме једне од 474 придевских речи и једне од четири именице (видети пример у фусноти 14). Тако су листе учесталости послужиле као почетни корак у одабиру придевских речи, а претрага корпуса омогућила је даљу проверу морфолошких, синтаксичких и лексичко-семантичких карактеристика и односа одабраних придевских речи и посматраних именица. Делимично неподударање листа учесталости са резултатима добијеним претрагом корпуса неминован је исход методолошких разлика између ова два приступа. Из даље обраде искључене су придевске речи за које претрага корпуса није дала довољан број одговарајућих резултата.

Анализа конкорданци показала је да уз посматране именице одређене придевске речи (нпр. придеви *диваљ*, *изгубљен*, *мали*, *слободан* и *велик*) могу имати различита значења, па су оне издвојене у засебну групу, која овим радом није обухваћена.

Све остале придевске речи класификоване су у следећих 10 група:

1. Животно доба;
2. Физички изглед;
3. Стање;
4. Предиспозиције;
5. Субјективна оцена;
6. Друштвени и лични статус;

¹⁸ За објашњење разлике између ова два термина погледати увод и фусноту 1. Ужи термин биће примењен где год је то могуће.

¹⁹ Нпр. у корпусу се именица ЖЕНА јавља 56.402 пута, а именица ЧОВЕК 65.345 пута. Придев који се јавља по 100 пута уз обе именице, имаће учесталост од око 0,18% уз именицу ЖЕНА и од око 0,15% уз именицу ЧОВЕК. Дакле, учесталост таквог придева већа је уз именицу ЖЕНА.

7. Модел личности;
8. Истицање и издвајање;
9. Припадност;
10. Односи.

Ове групе формиране су као лексичка поља на основу резултата из корпуса конкретно за потребе овог истраживања, а одабир чланова сваке од њих зависио је првенствено од интуиције аутора. Оне се могу делимично поклапати са различитим семантичким, лексиколошким и рачунарским моделима, али нису на њима засноване. Група 7 формирана је према петофакторском моделу личности (Docs, 2017), али се, с обзиром на карактер и намену овог модела, она није могла на основу њега и испунити, па се према начину одабира њених чланова она суштински не разликује од других група. Дата класификација треба да послужи прегледнијем приказу података, али се при тумачењу резултата за наведене групе морају имати у виду придевске речи које су у њих укључене, с обзиром на неизбежну субјективност њиховог разврставања.

Све придевске речи укључене у ове групе јавиле су се у претрази корпуса у значењу које одговара групи и у функцији придевског атрибута у бар 5 резултата са бар једном од именица. Упити за неке од њих, међутим, дали су и резултате који нису узети у обзир због неодговарајуће функције, мале учесталости других значења у случају вишезначних придевских речи, као и због неодговарајуће врсте речи у случају вишезначних лема. На пример, придев *пун* укључен је у значењу б.а. „који је умерено дебео, угојен, крупан, једар“ (РМС, 1967-1976), али се он јавља и у другим значењима (пример 1) у недовољном броју резултата, од којих неки не одговарају ни траженој функцији (пример 2). Упит [lemma="pun"] [lemma="сyовек"] такође налази прилог *пуно* (пример 3).

пример 1. ...да би испунио мисију правог и пуног човека.

пример 2. Посрамљени у чекаоници пуној жена...

пример 3. ...код нас има пуно жена сликара...

Група 1: Животно доба. У ову групу укључени су следећи придеви: *млад*, *стар*,²⁰ *средовечан*, *постарији*, *тридесетогодишњи*, *двадесетпетогодишњи*, *четрдесетогодишњи*, *педесетогодишњи*,

²⁰ Придев *стар* овде је укључен у значењу 1.а. „који је доживео много година“, али он може означавати и припадност низу (група 9, подгрупа 9.1), у

одрастао, пунолетан, матор, остарео, времешан, зрео и -годишњи из сложеница са бројем записаним цифром.

Придеви групе 1 (графикон 1 у додатку) јављају се уз све четири именице, а највећу учесталост имају уз именицу ЖЕНА (3%). Придев групе 1 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *млад* уз именицу ЧОВЕК (2,28%), а најучесталије синтагме у овој групи су *млад* ЧОВЕК (1488), *млада* ЖЕНА (1196) и *стара* ЖЕНА (317).

Група 2: Физички изглед. У зависности од тога које физичке особине означавају, придевске речи ове групе разврстане су у три подгрупе:

- 2.1** Боја: *плавокос, бео, црн, плав, плавоок, сед, жуто, блед, црномањаст и тамнопут;*
- 2.2** Фигура: *висок, гојазан, пуначак, витак, дебео, мршав, крупан, низак, онизак, огроман, ситан, пун и развијен;*
- 2.4** Тренутна појава: *наг, го, одевен, разголићен, обучен,²¹ забрађен, дотеран, наоружан, бркат, брадат и маскиран.*

Придевске речи групе 2 (графикон 2) не јављају се уз именицу МУЖ, а највећу учесталост имају уз именицу МУШКАРАЦ (1,4%). Придевска реч групе 2 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *наоружан* уз именицу МУШКАРАЦ (0,4%), а најучесталије синтагме у овој групи су *бео* ЧОВЕК (81), *висок* ЧОВЕК (76) и *наоружан* МУШКАРАЦ (61). Уз именице ЧОВЕК и ЖЕНА највећу учесталост имају придевске

значањима 2.а. „који је био у прошлости, некадашњи“ и 2.б. „претходни, ранији, прошли“, али и припадност култури (група 9, подгрупа 9.2), у значењу 4. „који по особинама, назорима и сл. припада некадашњем времену“, или друштвени статус који произилази из искуства, значаја или ранга (група 6, подгрупа 6.4), у значењима 6.а. „дугогодишњи, давно познат по нечему“ и 8.в. „виши по рангу, виши у некој хијерархији“. Претрага за упит [lemma="star"] [lemma="cyovek"] даје мање од 3% резултата у којима придев *стар* има неко од ових значења, а за упит [lemma="star"] [lemma="zxena"] јавља се само један резултат (од 317) који нема значење 1.а. Претрага за упит [lemma="star"] [lemma="muzx"] даје такође један резултат са значењем 2.б., а уз то и један резултат у којем значење 1.а. не мора бити примарно. Уз именицу МУШКАРАЦ придев *стар* се јавља искључиво у значењу 1.а. (РМС, 1967-1976).

²¹ Реч је о трпном глаголском придеву глагола *обући*. Трпни глаголски придев глагола *обучити* јавља се само једном и то уз именицу ЖЕНА, а тај резултат овде није укључен.

речи подгрупе 2.1, а уз именицу МУШКАРАЦ придевске речи подгрупе 2.3.

Група 3: Стање. Према врсти стања које означавају придевске речи ове групе разврстане су у три подгрупе:

- 3.1** Емотивно стање: *срећан, несрећан/несретан, унесрећен, заљубљен, разочаран, очајан, тужан, уплашен и узнемирен;*
- 3.2** Трајно физичко стање: *жив, мртав, покојни, преминули, умрли и смртан;*
- 3.3** Пролазно психофизиолошко стање: *болестан, заражен, оболео, здрав, инфициран, гладан, уморан, трудан, носећи, бременит, пијан, усамљен, уплакан и препорођен.*

Придевске речи групе 3 (графикон 3) јављају се уз све четири именице, а највећу учесталост имају уз именицу ЧОВЕК (1,29%). Придевска реч групе 3 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *несрећан* уз именицу ЖЕНА (0,27%), а најучесталије синтагме у овој групи су *несрећна* ЖЕНА (155), *срећан* ЧОВЕК (154) и *несрећан* ЧОВЕК (126). Уз именицу ЧОВЕК највећу учесталост имају придевске речи подгрупе 3.1, уз именицу ЖЕНА придевске речи подгрупе 3.3, а уз именице МУШКАРАЦ и МУЖ придевске речи подгрупе 3.2.

Група 4: Предиспозиције. Придеви ове групе разврстани су према врсти предиспозиција које означавају у следеће две подгрупе:

- 4.1** Физичке и психофизиолошке: *плодан, стерилан, леворук, слеп, јак, брз, снажан, слаб, хетеросексуалан, способан и феминизиран;*
- 4.2** Интелектуалне: *генијалан, интелигентан, талентован, даровит, паметан и глуп.*

Придеви групе 4 (графикон 4) не јављају се уз именицу МУЖ, а највећу учесталост имају уз именицу ЧОВЕК (0,83%). Придев групе 4 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *паметан* уз именицу ЧОВЕК (0,25%), а најучесталије синтагме у овој групи су *паметан* ЧОВЕК (166), *брз* ЧОВЕК (77) и *јак* ЧОВЕК (68). Уз именице ЧОВЕК и МУШКАРАЦ највећу учесталост имају придеви подгрупе 4.1, а уз именицу ЖЕНА придеви подгрупе 4.2.

Група 5: Субјективна оцена. Групи 5 припадају придеви који изражавају субјективну оцену, а у зависности од предмета оцењивања они су разврстане у четири подгрупе:

- 5.1 Субјективна оцена ефекта: *привлачан, атрактиван, пожељан, фаталан, заносан, пријатан, страшан, одвратан, загонетан, шармантан, опасан, драг, мио, чудан, чудноват, дражестан, духовит, занимљив, тајанствен, симпатичан, љубак, мистериозан, мрачан, отмен, прост, једноставан, компликован и незгодан;*
- 5.2 Субјективна оцена изгледа: *леп, прелеп, ружан, елегантан, наочит, стасит и згодан;*
- 5.3 Субјективна оцена морала: *зао, добар, лош, ваљан, рђав, исправан, грешан, моралан, свет, лак и пао;*
- 5.4 Општа субјективна оцена: *красан, диван, идеалан, савршен, сјајан, предиван и одличан.*

Придеви групе 5 (графикон 5) јављају се уз све четири именице, а највећу учесталост имају уз именицу ЖЕНА (1,82%). Придев групе 5 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *леп* уз именицу ЖЕНА (0,86%), а најучесталије синтагме у овој групи су *лепа* ЖЕНА (487), *добар* ЧОВЕК (366) и *добра* ЖЕНА (78). Уз именице ЖЕНА и МУШКАРАЦ највећу учесталост имају придеви подгрупе 5.2, а уз именице ЧОВЕК и МУЖ придеви подгрупе 5.3.

Група 6: Друштвени и лични статус. Придевске речи ове групе разврстане су према врсти статуса који означавају у седам подгрупа:

- 6.1 Брачни статус: *удат, бивши, будући, неудат, законит, разведен, венчан, невенчан, ожењен, неожењен и садашњи;*
- 6.2 Образовни и професионални статус: *запослен, незапослен, високообразован, образован, необразован, учен, школован, стручан, неписмен, писмен и вешт;*
- 6.3 Финансијски статус: *богат, сиромашан, имућан и пребогат;*
- 6.4 Општи статус: *бивши,²² успешан, моћан, немоћан, утицајан, познат, славан, анониман, знаменит, значајан, важан, остварен, угледан, невин, невидљив, недужан, заслужан, популаран, главни,*

²² Синтагма *бивши* ЧОВЕК јавља се као израз са значењем „пропао човек“ (РМС, 1967-1976).

*челни, водећи, узоран, побуњен, беспомоћан, јадан, сирот, искусан*²³
и *кључни*;

- 6.5** Емотивни статус: *омиљен, вољен и љубљен*;
- 6.6** Статус жртве или преступника: *убијен, силован, злостављан, рањен, претучен, отет, везан, преварен, поражен, повређен, угрожен, заробљен, ухапшен и осуђен*;
- 6.7** Дефиниција и промена статуса: *прегледан, испитан, анкетирани, изложен, постављен, тражен, неименован, неидентификован и изабран*.

Придевске речи групе 6 (графикон 6) јављају се уз све четири именице, а највећу учесталост имају уз именицу ЧОВЕК (2,38%). Придевска реч групе 6 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *бивши* уз именицу МУЖ (1,82%), а најучесталије синтагме у овој групи су *богат* ЧОВЕК (238), *главни* ЧОВЕК (155) и *челни* ЧОВЕК (149). Највећу учесталост уз све четири именице имају придевске речи подгрупе 6.4.

Група 7: Модел личности. Придевске речи ове групе разврстане су према петофакторском моделу личности у следећих пет подгрупа:

- 7.1** Емотивна стабилност: *депресиван, фригидан, миран, неуротични, обезглављен, смирен, поремећен, задовољан, хистеричан, љубоморан, ватрен, нормалан, луд и осетљив*;
- 7.2** Екстровертност: *активан, отресит, одлучан, ведар, насмејан, друштвен, енергичан, расположен, весео, неустрашив, повучен, приватан, тих, ћутљив, затворен, стидљив, предузимљив и амбициозан*;
- 7.3** Сагласност: *честољубив, љубазан, пристојан, пажљив, културан, искрен, поверљив, сујетан, самољубив, добронамеран, поштен, честит, частан, васпитан, племенит, насилан, агресиван, хуман, праведан, неправичан, суров, скроман, правичан, толерантан, природан, лукав и фин*;
- 7.4** Отвореност: *креативан, страстан, свестран, храбар, одважан, самосвестан, просвећен, еманципован, благ, прагматичан, практичан, неупућен, независан, наиван и заинтересован*;

²³ Придев *искусан* уз именицу ЧОВЕК има значење пословног или животног искуства, док је уз именицу ЖЕНА најучесталије значење сексуалног искуства.

7.5 Савесност: *умерен, одмерен, поуздан, вредан, одговоран, разборит, реалан, разуман, рационалан, мудар, мисаон, мислећи, уман, озбиљан, цивилизован, принципијелан, упоран, веран, неверан, породичан, послован, достојанствен, неодговоран, лењ, опрезан, трезвен, строг и радан.*

Придевске речи групе 7 (графикон 7) јављају се уз све четири именице, а највећу учесталост имају уз именицу ЧОВЕК (3,62%). Придевска реч групе 7 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *послован* уз именицу ЧОВЕК (0,48%), а најучесталије синтагме у овој групи су *послован* ЧОВЕК (313), *пословна* ЖЕНА (169) и *поштен* ЧОВЕК (163). Уз именице ЧОВЕК и ЖЕНА највећу учесталост имају придевске речи подгрупе 7.5, уз именицу МУШКАРАЦ придевске речи подгрупа 7.5 и 7.3, а уз именицу МУЖ придевске речи подгрупе 7.1.

Група 8: Истицање и издвајање. У групу 8 (графикон 1) спадају придеви који лице означено именицом одређују према мери конвенционалности, односно мери усклађености са уобичајеним значењем дате именице у специфичном друштвеном или личном контексту, а то су придеви *прав, стваран, истински, посебан, изузетан, просечан, непоновљив, обичан, необичан, редак, другачији, друкчији, јединствен* и *изванредан*. Ови придеви се не јављају уз именицу МУЖ, а највећу учесталост имају уз именицу ЧОВЕК (1,25%). Придев групе 8 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *обичан* уз именицу ЧОВЕК (0,69%), а најучесталије синтагме у овој групи су *обичан* ЧОВЕК (448), *прави* ЧОВЕК (125) и *просечан* ЧОВЕК (63).

Група 9: Припадност. Према врсти припадности коју приписују лицу означеном именицом уз коју стоје, придевске речи ове групе разврстане су у шест подгрупа:

9.1 Припадност низу: *први, други, трећи, четврти, пети, шести, седми, десети, дванаести* и *последњи*;

9.2 Припадност периоду и култури: *савремен, модеран, данашњи, древан, првобитан, праисторијски, ренесансни, антички, средњовекован, пећински, старозаветни* и *примитиван*;

9.3 Припадност месту и култури: *руски, западни, европски, светски, амерички, градски, српски, овдашњи, совјетски, шидски, народски, народни, урбани, локалан, сеоски, турски, ромски, албански,*

балкански, арапски, авганистански, ирански, шпански, тамошњи, бошњачки, британски и немачки;

9.4 Припадност религији: *религиозан, побожан, божји, црквен, верујући, духован, православан, муслимански и јеврејски;*

9.5 Припадност професији: *фудбалски, позоришни и јаван;*²⁴.

9.6 Припадност политичким и државним структурама: *Милошевићев, партијски, олигархијски, демократски, Динкићев, Тадићев, кнежев, царски и политички;*

9.7 Припадност породици или партнеру: *Петров, официрски, Савин, лекарев, покојников, рођен, властит и сопствен.*

Придевске речи групе 9 (графикон 8) јављају се уз све четири именице, а највећу учесталост имају уз именицу ЧОВЕК (8,95%). Придевска реч групе 9 са највећом учесталошћу уз једну од именица је редни број *први* уз именицу ЧОВЕК (5,66%), а најучесталије синтагме у овој групи су *први ЧОВЕК* (3696), *прва ЖЕНА* (670) и *други ЧОВЕК* (696). Највећу учесталост уз све четири именице имају придевске речи подгрупе 9.1.

Група 10: Односи. Према врсти односа који означавају, придевске речи ове групе разврстане су у три подгрупе:

10.1 Лични односи: *туђ, непознат, стран, погрешан и близак;*

10.2 Општи односи: *конкретан, одређен, поједини, иједан, ниједан, једини, појединачан, нов, исти, бројни, остали, многи, различит и присутан;*

10.3 Аспект или део: *спољашњи, унутрашњи, цео и телесни.*

Придевске речи групе 10 (графикон 9) јављају се уз све четири именице, а највећу учесталост имају уз именицу МУШКАРАЦ (2%). Придевска реч групе 10 са највећом учесталошћу уз једну од именица је придев *непознат* уз именицу МУШКАРАЦ (0,82%), а најучесталије синтагме у овој групи су *многе ЖЕНЕ* (208), *једина ЖЕНА* (178) и *једини ЧОВЕК* (175). Највећу учесталост уз све четири именице имају придевске речи подгрупе 10.2 (графикон 9).

²⁴ Битно је овде напоменути да се синтагма *јавна ЖЕНА* јавља као израз са значењем „женска особа лаког морала, проститутка“, док придев *јаван* у 2 резултата уз именицу ЧОВЕК има значење 3. „који се тиче друштвено-политичког живота, општи, општенародни“, тако да синтагма *јаван ЧОВЕК* у корпусу означава политичара (РМС, 1967-1976)

4.4 Преглед резултата

Именица ЧОВЕК најподложнија је модификацији обрађеним придевима, при чему је њихова учесталост у одговарајућој функцији у резултатима претраге за именицу ЧОВЕК 25,47%, за именицу ЖЕНА 15,86%, за именицу МУШКАРАЦ око 13,32%, а за именица МУЖ око 8,62% (графикон 10).

Именица МУШКАРАЦ најчешће подлеже модификацији придевима којима се експлицира животно доба (група 1), именице ЧОВЕК и ЖЕНА придевима који лицу означеном именицом приписују неки облик припадности (група 9), а именица МУЖ придевима који лицу означеном именицом приписују одређени друштвени статус (група 6).

Уз именицу ЖЕНА учесталост придевских речи којима се експлицира животно доба већа је за девет пута него уз именицу МУЖ и за око 3–4% него уз именице ЧОВЕК и МУШКАРАЦ. Придевске речи којима се ближе одређује физички изглед лица означеног именицом (група 2) не јављају се уз именицу МУЖ, а њихова учесталост уз именицу МУШКАРАЦ већа је за око 65% него уз именицу ЧОВЕК и за готово два пута него уз именицу ЖЕНА. Уз именицу ЧОВЕК учесталост придевских речи којима се ближе одређује стање лица означеног именицом (група 3) већа је четири пута него уз именицу МУШКАРАЦ и за око 10% него уз именице ЖЕНА и МУЖ. Придевске речи којима се ближе одређују предиспозиције лица означеног именицом (група 4) не јављају се уз именицу МУЖ, а њихова учесталост уз именицу ЧОВЕК већа је између два и по и три пута него уз именице ЖЕНА и МУШКАРАЦ. Учесталост придевских речи субјективне оцене (група 5) уз именицу ЖЕНА већа је за око 2% него уз именицу ЧОВЕК и три до три и по пута него уз именице МУШКАРАЦ и МУЖ. Уз именицу МУЖ учесталост придевских речи којима се лицу означеном именицом приписује одређени друштвени статус (група 6) већа је готово два пута него уз именицу МУШКАРАЦ, око 25% него уз именицу ЖЕНА и око 50% него уз именицу ЧОВЕК. Уз именицу ЧОВЕК учесталост придевских речи петофакторског модела личности (група 7) већа је око три пута него уз именице ЖЕНА и МУШКАРАЦ, и око четири и по пута него уз именицу МУЖ. Придевске речи које лице означено именицом одређују према мери конвенционалности (група 8) не јављају се уз именицу МУЖ, а њихова учесталост уз именицу ЧОВЕК већа је пет пута него уз именицу ЖЕНА и два пута него уз именицу МУШКАРАЦ. Уз именицу ЧОВЕК учесталост придевских речи које лицу означеном именицом приписују припадност (група 9) већа је око четири и по пута

него уз именицу МУЖ, готово четири пута него уз именицу МУШКАРАЦ и готово три пута него уз именицу ЖЕНА. Уз именицу МУШКАРАЦ учесталост придевских речи које ближе одређују аспект или део лица означеног именицом или однос тога лица и неких други лица (група 10) већа је за готово четири пута него уз именицу МУЖ, за око 40% него уз именицу ЧОВЕК и за око 55% него уз именицу ЖЕНА.

Дакле, учесталост придевских речи група 3, 4, 7, 8 и 9 највећа је уз именицу ЧОВЕК, група 1 и 5 уз именицу ЖЕНА, група 2 и 10 уз именицу МУШКАРАЦ, а групе 6 уз именицу МУЖ.

Десет најучесталијих придевских речи уз именицу ЧОВЕК су *први* (3631), *млад* (1488), *други* (562), *обичан* (488), *добар* (366), *послован* (313), *савремен* (267), *стар* (262), *паметан* (166) и *поштен* (163); уз именицу ЖЕНА *млад* (1196), *први* (635), *леп* (487), *други* (392), *стар* (317), *многи* (188), *послован* (169), *једини* (159), *несрећан* (155), *удат* (138) и *успешан* (138); уз именицу МУШКАРАЦ *млад* (180), *непознат* (124), *стран* (119), *стар* (118), *други* (114), *многи* (84), *годишњи* (69), *наоружан* (61), *одрастао* (60) и *ожењен* (50); уз именицу МУЖ *бивши* (127), *покојни* (66), *први* (50), *други* (38), *добар* (27), *љубоморан* (24), *насиљан* (16), *славан* (16), *нов* (15), *преварен* (14) и *богат* (14).

Додатак 2 садржи поделу придевских речи према именицама уз које се јављају, не укључујући придевске речи које се јављају уз све четири именице.

5. Даљи рад

Све четири обрађене именице у корпусу се јављају са различитим значењима која се могу се засебно обрадити при анализи резултата. Комплементарна анализа осталих именица којима се упућује на мушка и женска лица различите старосне доби могла би бити веома информативна. Различита значења и конотације са којима се одређене придевске речи јављају у зависности од именице уз коју стоје (нпр. придеви *прав*, *истински*, *нов*, *туђ*, *поштен* итд.) такође захтевају даљу анализу. Анализа дистрибуције антонимских парова и ступња поређења придева могла би произвести прецизнији приказ интензитета и учесталости афирмативних и негативних описа уз сваку од именица, и открити који се придеви најчешће користе у релативним описима и уз које именице. На пример, придев *стар* има највећу учесталост уз именицу МУШКАРАЦ, иако се уз њу уопште не јавља у позитиву.

Детаљна обрада присвојних придева захтевала би пажљиво читање конкорданци и њихово разврставање према врсти припадности коју означавају уз дату именицу. Исто важи и за присвојне заменице, које при том захтевају и засебну претрагу.

Ако придевске речи утичу на опште поимање значења именица уз које стоје у функцији придевског атрибута, може се претпоставити да обрнуто такође важи, па би сходно томе требало анализирати и учешће овде обрађених именичких синтагми у укупном појављивању релевантних придевских речи.

Добијени резултати могу се упоредити са резултатима одговарајуће претраге у упоредивим корпусима других језика. Што се српског језика тиче, значајно другачији приступ био би неопходан за рад са неетикетираним корпусима, али би било посебно интересантно анализирати начине представљања жена и мушкараца у Неетикетираном корпусу Вукових пословица,²⁵ као и у *Речнику српскохрватског књижевног језика*, јер су ова два извора производ колективне свести у време идеолошких преврата и масовне еманципације. Потенцијал анализе речника у студијама језика и рода демонстрирали су Хана Фурније и Делберт Расел (*Fournier and Russell, 2004*) интересантним истраживњем родних стереотипа у *Оксфордском речнику енглеског језика (Oxford English Dictionary)*. Њихови резултати показали су да су родни стереотипи врло учестали у цитатима, али да се јављају и у дефиницијама речи, откривајући при том обрасце како историјског тако и савременог сексизма. Инспирација за овакав подухват у српском језику лако се може наћи у *Речнику српскохрватског књижевног језика*.

аждаја ж тур. **1.** празн. *огромна прождрљива немањ, змај.* — Видео [сам] како по соби промичу неке сенке, а иза њих се цилитају некакве аждаје, зелене као трава, с грдним отвореним чељустима. *Ком. 2.* **фиг. а.** *оно што је прождрљиво и грабљиво; оно што мори свет.* — И вјештачком руком Мујо изновице даје: „Ево, изјелице, ево вам, аждаје!“ *Вел.* Дигла се је проклета аждаја [Турци] да прождире шаку сиротиње. *НП Вук. б.* **погрд. зла, опака жена.**

ајџируша ж *млада кобила, омица;* **фиг. пеј.** *похотљива, путена женска особа.*

²⁵ [Доступно на Вебу.](#) (Приступљено 13. августа 2017.).

ако везн. **1.** погодбени (здекад појачан са „ли“): под условом да, под ујеџом да; у слу чају да. **2.** допусни (чеиће са „и“ уза се, понекад и са „све“): иако, мада, премда, макар да. — Ако си ми и отац, кад се подсмеваш, ја ћу, бога ми да бијем. *Глиш.* Ми се жене рађамо с том судбином да слушамо мужеве, све ако су глупаци. *Вел.*

анàтема ж грч. **1.** цркв. искључење из црквене заједнице; проклетство; свечана осуда, укор. — Али послѣ дуге срдње и ... анатема признаду [Грци] српског патријарха. *Вук.* **2.** в. анатемњак (2). — Ћути, жено,... какво дете! Оно је бог створио да буде мушко, па га анатеме претвориле у девојку. *Ранк.*

жèнскāћ, -āћа м в. женско. — Ако и овога пута буде женскаћ, ја ... конопче па о греду. *Рад. Д.*

мўж м (вок. мўжу; мн. мўжеви) **1. а.** ожењен човек (у односу према жени), мушки брачни друг, супруг. — Он је муж и онда нема посла код куће. *Дом.*

шāле прил. **1.** лако, као од шале; шалећи се, не озбиљно. — Кога моје вино обори, тај се не диже шале. *Срем.* Могаше шале пробити земљу. *Брл.* Ако си се ти шале женио, ја сам се збиља удавала. *Вук Рј.*

шврђа м — шврђо **1.** малишан, дечкић. — Још као шврђа волео [је] да се трпа међу одрасле. *Поп. Ј.* Нека се женски пород прошара мало шврђама. *Рад.*

шѐфовати и **шѐфовати**, -фујем несврш. бити шеф, руководити. — Данас предаје студентима ... и шефује у Заводу који је он створио. *Вј. 1970.* Жене раде — мушкарци шефују. *ВУС 1972.*

шѐфовица и **шѐфовица** ж шефова жена; шефица. — Припаше место кецеље неку стару сукњу госпође Перке шефовице. *Срем.; Кл. Рј.*

Литература

Baker, Paul. *Using corpora to analyze gender*. Bloomsbury Academic, 2014.

- Caldas-Coulthard, Carmen Rosa and Rosamund Moon. “‘Curvy, hunky, kinky’: Using corpora as tools for critical analysis”. *Discourse & Society* Vol. 21, no. 2 (2010): 99–133.
- Docs, IBM Bluemix. *Personality models*. IBM Bluemix, 2017. Приступљено 23. децембар 2016, [Доступно на Вебу](#).
- Fournier, Hannah S and Delbert W Russell. “A study of sex-role stereotyping in the Oxford English Dictionary 2E”. *Computers and the Humanities* Vol. 26, no. 1 (2004): 13–20.
- Gucul-Milojević, Sandra, Vanja Radulović and Cvetana Krstev. “A view on the representation of women in Serbian newspaper texts”. In *Applications of Finite-State Language Processing: Selected Papers from the 2008 International NooJ Conference*, Váradi, Tamás, Judit Kuti and Max Silberstein, 160–170. Cambridge Scholars Publishing, 2010. Приступљено 5. јул 2016, [Доступно на Вебу](#).
- Hoey, Michael. *Lexical priming: A new theory of words and language*. Routledge, 2004.
- Kilgarriff, Adam, Pavel Rychly, Pavel Smrz and David Tugwell. “The Sketch Engine”. In *Proceedings of the Eleventh EURALEX International Congress, EURALEX 2004, Lorient, France, July 6-10, 2004*, 105–115. 2004. Приступљено 17. новембар 2016, [Доступно на Вебу](#).
- Krstev, Cvetana and Duško Vitas. “An effective method for developing a comprehensive morphological e-dictionary of compounds”/ In *Arena Romanistica – The 28th Conference on Lexis and Grammar, Bergen, 29th September–3rd October 2009*, 204–212. University of Bergen, Department of Foreign Languages, 2009.
- Moon, Rosamund. “From gorgeous to grumpy: adjectives, age and gender.”. *Gender & Language* Vol. 8, no. 1 (2014).
- Pearce, Michael. “Investigating the collocational behaviour of MAN and WOMAN in the BNC using Sketch Engine”. *Corpora* Vol. 3, no. 1 (2008): 1–29. Приступљено 15. новембар 2016, [Доступно на Вебу](#).
- Utvić, Miloš. “Izgradnja referentnog korpusa savremenog srpskog jezika”. Doktorska disertacija, Univerzitet u Beogradu, Filološki fakultet, 2014. Приступљено 17. октобар 2016, [Доступно на Вебу](#).
- Utvić, Miloš. “Annotating the Corpus of Contemporary Serbian”. *INFOtheca* Vol. 12, no. 2 (2011): 36a–47a.
- Vitas, Duško. “Prikaz jednog sistema za automatsku obradu teksta”. In *ROLP – Računarska obrada lingvističkih podataka, Bled, 7-9. X 1982.*, Tancig, Peter and Duško Vitas, Institut “Jožef Stefan”, 457–461. 1982.

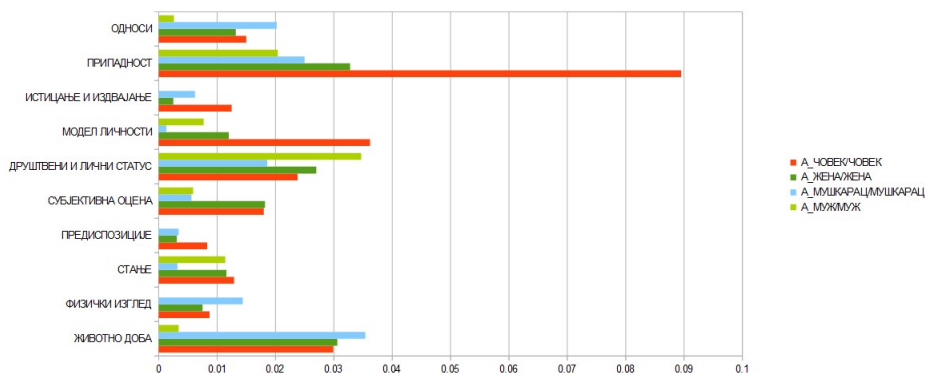
Крстев, Цветана, Милош Утвић и Јелена Јаћимовић. “Ако коза лаже, рог не лаже: Где су и ко су жене у српској дневној штампи”. *Књижевство* Vol. 5, (2015). Приступљено 3. јул 2016, [Доступно на Вебу](#).

РСМ. *Речник српскохрватскога књижевног језика (I–III Матица српска – Матица хрватска, IV–VI Матица српска)*. Нови Сад: Матица српска, 1967-1976.

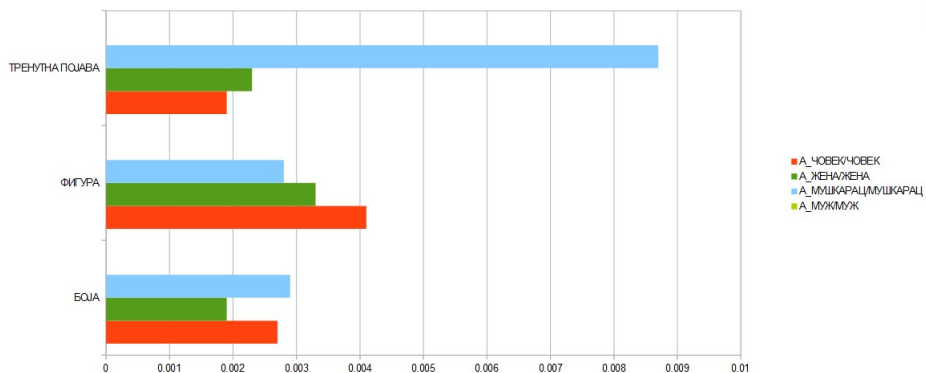
Станојчић, Живојин и Љубомир Поповић. *Граматика српскога језика*. Завод за уџбенике и наставна средства, 2000.

Додаци

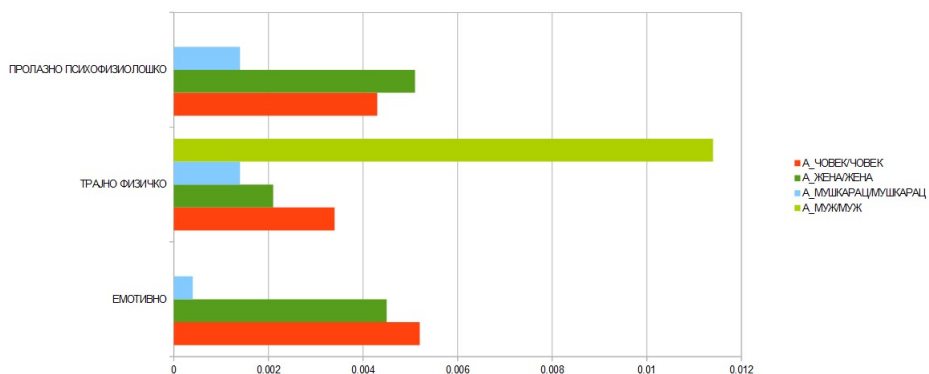
Графикони

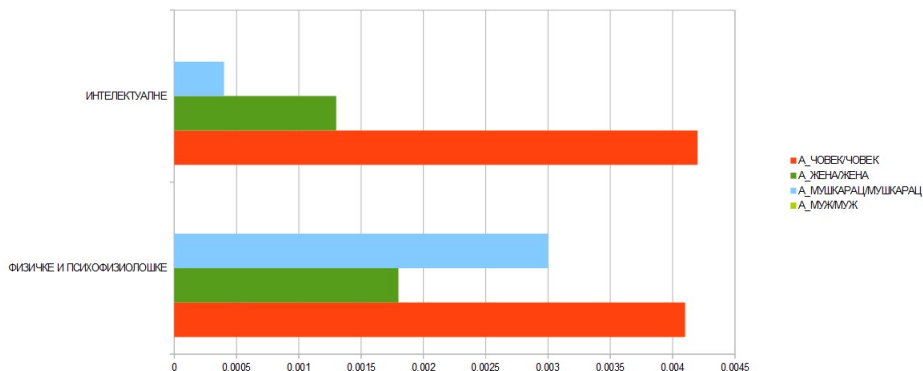
Слика 1. Преглед група

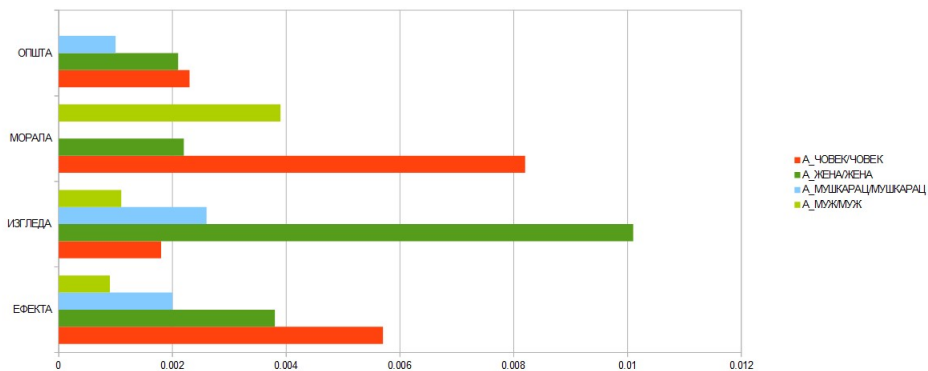
Слика 2. Физички изглед

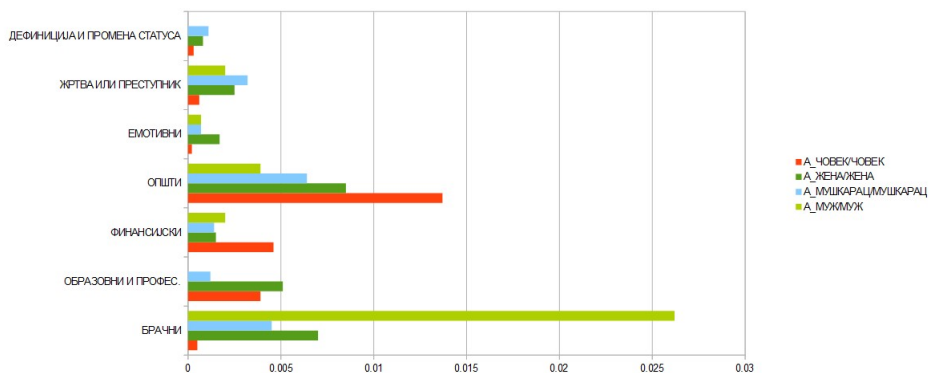
Слика 3. Стање

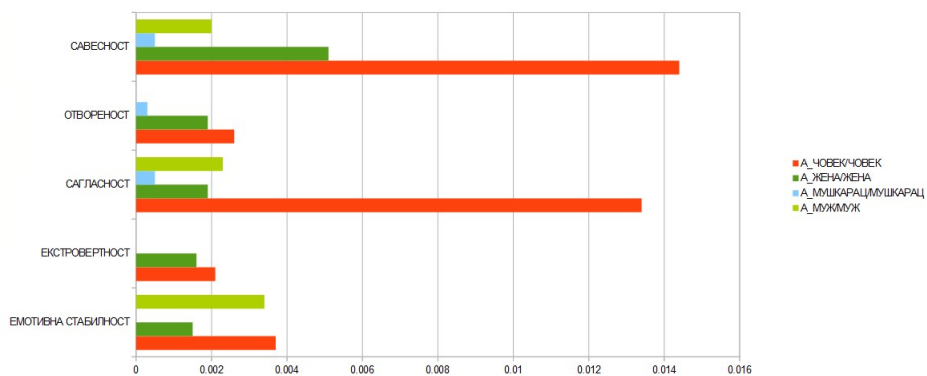
Слика 4. Предиспозиције

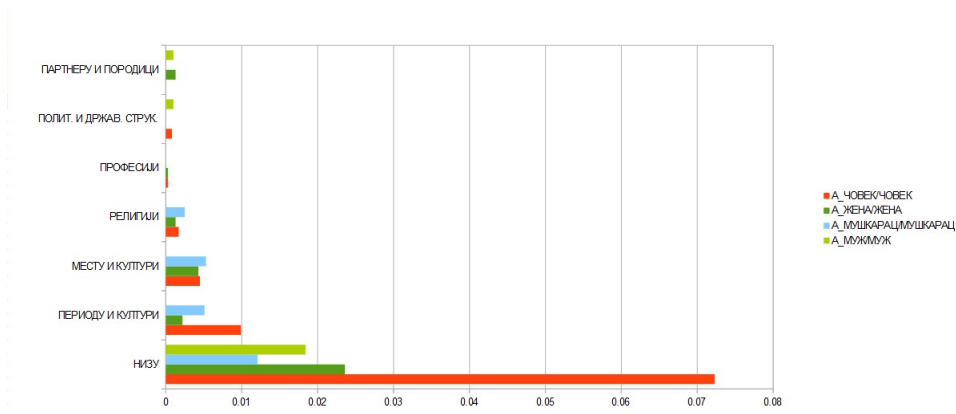
Слика 5. Субјективна оцена

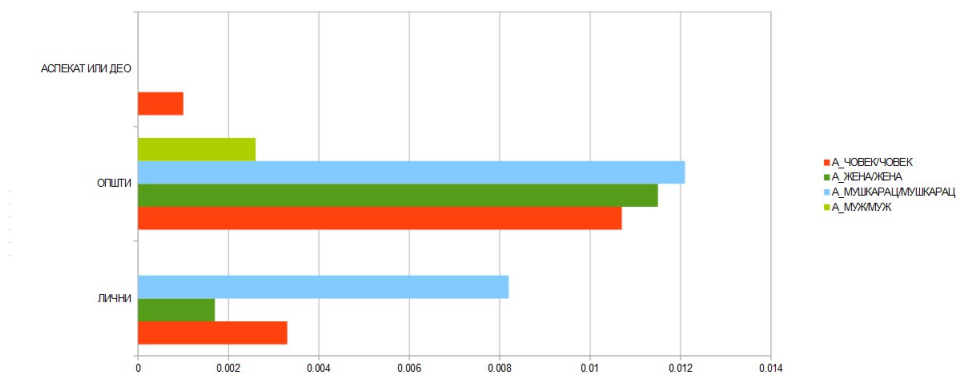
Слика 6. Друштвени и лични статус

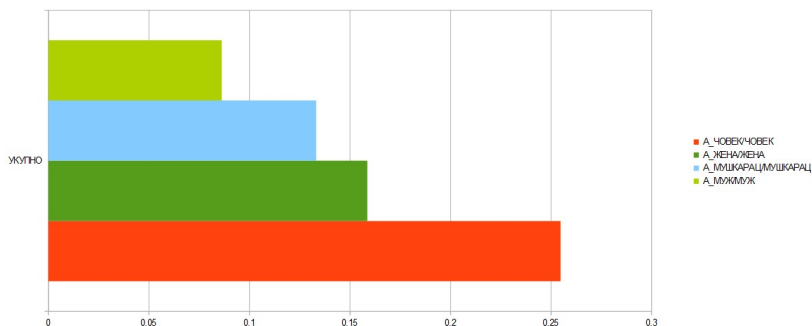
Слика 7. Модел личности

Слика 8. Припадност

Слика 9. Односи

Слика 10. Преглед придевских речи свих група

Специфичност придева уз именице ЧОВЕК, ЖЕНА, МУШКАРАЦ и МУЖ

ЧОВЕК

антички, беспомоћан, благ, блед, близак, божи, царски, цео, цивилизован, црвен, футље, честољубиве, челни, чудноват, даровит, демократски, Динкиће, добронамеран, достојанствен, дрвеан, другачији, друшћиви, друштвен, духован, децетогодишњи, фудбалски, генијалан, глалан, главни, хуман, искрен, искусан, исправан, истински, компликован, конкретан, креативан, културан, лень, лош, лукав, Милошевиће, миран, мисаон, мислећи, моралан, мрачан, народни, народски, недушан, необразован, неодеоран, нелоневље, неправичан, неупућен, неуротични, неустрашиве, невидљи, невин, незодан, очајан, обезглављен, одличан, одмерен, одежан, одератан, одроман, олигархије, онизак, опрезан, осетљиве, остарео, остварен, пао, партијски, лажљиве, пљински, писмен, побуњен, позрешан, појединачан, политички, популаран, поражен, поремећен, постављен, поуздан, поверљиве, повучен, позоришни, прагматичан, праисторијски, праведан, правичан, православан, пребогат, препорожен, принципијалан, природан, приватан, просвећен, преобитан, рђав, рационалан, радан, расположен, разборит, реалан, ренесансни, самољубиве, сед, сирот, смирен, смртан, сојејетски, слогашињи, средњовекован, стасит, стидљиве, строге, сујетан, суров, свестран, шармантан, шидски, Тадиће, телесни, тих, тирански, толерантан, тражен, трезевен, тридесетогодишњи, угледан, умерен, уморан, унутрашњи, упоран, урбани, узнемирен, узоран, ваљан, важан, ведр, везан, водећи, еремешан, законетан, западни, заслужан, затворен, значајан, шармантан, шидски.

ЖЕНА

активан, албански, анкетирани, арапски, авганистански, бременит, бројни, депресиван, дотеран, држестан, еманципован, фаталан, фригидан, хистеричан, инфилциран, ирански, изабран, изложен, јеврејски, лак, лекареве, леворук, љубак, љубљен, локалан, насмејан, неименован, несретан, неудар, носећи, омилан, отет, отресит, петров, плодан, предиван, прегледан, прелеп, претучен, пуначак, разголићен, разочаран, ромски, самосвестан, савин, седми, сеоски, силован, солствен, старозаветни, стериран, страстан, трудан, турски, удар, унесрећен, уплакан, ватрен, вичан, високообразован, властит, заинтересован, законит, заносан, заражен, знаменит, шести, шилански.

МУШКАРАЦ

анониман, бошњачки, британски, феминизиран, наочит, неожењен, низак, плавоок, тампоут, заробљен.

МУЖ

кнежев, насилан.

Слика 11. Придевске речи које се јављају уз само једну од четири посматране именице

ЧОВЕК И ЖЕНА

частан, честит, амбициозан, атрактивен, болестан, бркат, брз, црномањаст, дебео, диван, духовит, дванаести, елегантан, енергичан, европски, фин, глуп, градски, грешан, интелигентан, изванредан, јак, јединствен, једноставан, красан, љубазан, луд, мио, мистериозан, мудар, наиван, необичан, неписмен, несрећан, независан, нормалан, обичан, образован, одговоран, одлучан, опасан, осуђен, отмен, одашњи, озбиљан, пијан, плав, племенит, побожан, породичан, посебан, поверљив, поштен, практичан, предузимљив, преминули, пријатан, пристојан, прост, пун, разуман, редак, религиозан, руски, ружан, савршен, симпатичан, сиромашан, ситан, сјајан, скроман, слаб, слеп, срећан, стран, страшан, стручан, стваран, свет, светски, тајанствен, талентован, туђ, тужан, учен, уман, уплашен, васпитан, весео, вешт, витак, вредан, забрађен, задовољан, зао, школован.

ЧОВЕК И МУШКАРАЦ

брадат, маскиран, моћан, наоружан, немачки, немоћан, ожењен, познат, утицајан.

ЧОВЕК И МУЖ

јадан, матор.

ЖЕНА И МУШКАРАЦ

агресиван, балкански, десети, хетеросексуалан, идеалан, испитан, муслимански, неидентификован, незапослен, обучен, пети, плавокос, пожељан, рањен, разведен, тамошњи, узрожен, ухапшен, умрли, злостављан.

ЖЕНА И МУЖ

биеша, будући, невенчан, покојни, преварен, рођен, садашњи, веран.

МУШКАРАЦ И МУЖ

без резултата.

Слика 12. Придевске речи које се јављају уз две од четири посматране именице.

ЧОВЕК, ЖЕНА, МУШКАРАЦ

четрдесетогодишњи, четврти, чудан, амерички, бео, црн, данашњи, го, годишњи, гојазан, храбар, имућан, изузетан, крупан, модеран, мршав, наг, непознат, оболео, одевен, одрастао, паметан, педесетогодишњи, послован, постарији, прав, привлачан, просечан, пунолетан, савремен, снажан, способан, средовечан, српски, убијен, усамљен, висок, заљубљен, занимљив, запослен, здрав, згодан, зрео.

ЧОВЕК, МУШКАРАЦ, МУЖ

славан, успешан.

ЧОВЕК, ЖЕНА, МУЖ

добар, драг, љубоморан, неверан, последњи

ЖЕНА, МУШКАРАЦ, МУЖ

без резултата.

Слика 13. Придевске речи које се јављају уз три од четири посматране именице.